

other resources. It is therefore necessary to implement integrated river's basin management, the essence of which is that the effective management of water ecosystems cannot control ground outside ecosystems (forest, meadow, field, residential) that form the basin's geosystems. The integrated river's basin management subject to «Basin Council» based on forming the expert group «River Basin Management Plan». The main task of the Plan is to use the «program of measures» aimed ensuring the sustainable use, reproduction and protection of natural resources and environmentally safe operation of basin's geosystems.

Keywords: pool, geosystem, management, Basin Council, the land's management project.

Приходько Н.Н. К вопросу управления речными бассейнами. Проведен анализ принципів управління речними басейнами водними і другими геосистемами (ресурсами) в речному басейні. Использование одного ресурса всегда влияет на состояние других ресурсов. Поэтому необходимо обеспечить интегрированное управление речными бассейнами, сущность которого состоит в том, что эффективное управление водными геосистемами невозможно вне управления наземными геосистемами (лесными, луговыми, полевыми, селитебными), которые формируют бассейновые геосистемы. Интегрированное управление речным бассейном осуществляется Бассейновым Советом на основании разработанного экспертной группой «Плана управления речным бассейном». Составляющей частью Плана является «Программа мероприятий», которые направлены на обеспечение неистощительного (сбалансированного) использования природных ресурсов, их восстановление и охрану, а также экологически безопасное функционирование бассейновой геосистемы.

Ключевые слова: бассейн, геосистема, управление, бассейновый совет, проект землеустройства.

Надійшла до редколегії 16.03.2015

УДК 631.1

Поліщук А. Б.

*Київський національний університет
імені Тараса Шевченка*

ОРГАНІЧНЕ ЗЕМЛЕРОБСТВО В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ ТА СУЧАСНІСТЬ

Ключові слова: органічне землеробство, сільське господарство, агровиробництво, сертифікація, органічні продукти

Вступ. Продовольча безпека означає не тільки достатню кількість продуктів харчування, але й високу їх якість. Продукти харчування повинні бути цілком безпечними для здоров'я. У даний час ця вимога найчастіше не виконується. Екологічна недосконалість технологій вирощування продуктів призвела до необхідності розвитку альтернативних систем землеробства.

Альтернативні системи землеробства – це способи отримання сільськогосподарської продукції без використання хімічних засобів захисту рослин і мінеральних добрив (хоч іноді їх в невеликих кількостях все-таки використовують), а також без стимуляторів росту та інших хімічних препаратів при утриманні худоби.

Продукти харчування, вироблені на екологічно чистих фермах (зазвичай дієтичні або для дитячого харчування), в 2–4 рази дорожчі, а їх якість підтверджується спеціальним сертифікатом.

Органічне землеробство – форма ведення сільського господарства, у рамках якої відбувається свідомо мінімізація використання синтетичних добрив, пестицидів, регуляторів росту рослин, кормових добавок, генетично модифікованих організмів. Навпаки, для збільшення врожайності, забезпечення культурних рослин елементами мінерального живлення, боротьби з шкідниками й

бур'янами активніше застосовуються сівозміни, органічні добрива (гній, компости, поживні залишки, сидерати та ін.), різні методи обробітку ґрунту тощо.

Згідно з IFOAM, органічне сільське господарство направлене на роботу з екосистемами, біогеохімічними циклами речовин і елементів, підтримує їх і отримує ефект від їх оптимізації. Органічне сільське господарство зобов'язане в довгостроковій перспективі підтримувати здоров'я як конкретних об'єктів, з якими має справу (рослин, тварин, ґрунту, людини), так і всієї планети.

Постановка проблеми. У зв'язку з тим, що сільське господарство завжди пов'язане з перетворенням природи і часто чинить негативний вплив на довкілля, постійне нарощування виробництва продукції в останні роки піднесли ці перетворення на новий рівень.

Сьогодні сільське господарство спричиняє величезні екологічні негаразди, призводячи до виснаження екосистем та втрати біологічного різноманіття і біопродуктивності ґрунтів. Усвідомлення зростання екологічної загрози внаслідок інтенсивного ведення землеробства підштовхує науковців, виробників, політиків і споживачів до розробки і активного впровадження у практику альтернативних методів ведення землеробства, які відповідали б інтересам сьогоденних і завтрашніх поколінь. Одним із таких методів є органічне землеробство.

Розвиток органічного сільського господарства є перспективним напрямом для України, адже може позитивно вплинути на рівень здоров'я населення, розвиток сільської місцевості, підвищити рівень зайнятості сільського населення, розбудувати заклади соціально-культурної сфери села, розвинути обмін досвідом між іноземними та вітчизняними учасниками ринку органічної продукції.

Основні результати дослідження. Питанням становлення та розвитку органічного землеробства в Україні, його теоретичних, методологічних та практичних аспектів свого часу займалися і займаються багато вчених. Серед вітчизняних вчених дослідженням передумов розвитку органічного виробництва, його запровадження та функціонування займалися М. К. Шикуча, Н. М. Рідей, М. В. Капшик. Їх праці присвячені питанням ґрунтозахисного обробітку ґрунту, його впливу на родючість ґрунту, а також ґрунтозахисним технологіям – передумові органічного виробництва. О. В. Шерстобоева досліджувала передумови для розвитку органічного виробництва в Україні, Н. А. Макаренко – екологічну експертизу технологій вирощування сільськогосподарської продукції, Ю. П. Манько – питання ефективності органічного землеробства, С. С. Антоненко, В. М. Писаренко, П. В. Писаренко досліджували питання біологізації землеробства, у тому числі, її регіональний аспект (Полтавська область). Крім того, О. І. Корніцька розглядала екологічні та соціально-економічні, а О. Т. Дудар – організаційно-економічні аспекти органічного виробництва. А. С. Антоненко, В. В. Писаренко, В. І. Артиш, Т. О. Зайчук займалися питанням розвитку та становлення ринку органічної продукції, Є. В. Милованов – особливостями органічного руху в Україні, П. М. Скрипчук, Г. М. Шевчук – еколого-економічними аспектами розвитку органічного виробництва, Н. А. Берлач висвітлювала правові аспекти процесу органічного виробництва.

За визначенням Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) **органічне сільське господарство** – це виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності і природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому не використовуються шкідливі ресурси, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та

сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя для всього вищезазначеного [8].

Початок сучасного органічного сільського господарства в світі був введений у 1920-х рр., хоча більш докладніше практичну зацікавленість цими ідеями примітили з 1960 р. У 1972 р. була створена Міжнародна Федерація руху органічного сільського господарства (IFOAM), яка працює, створюючи зразкові стандарти світового екологічного сільського господарства.

Органічне землеробство в Україні має давню і славу історію. Елементи органічного виробництва на території України починали впроваджуватися з кінця 70-х років минулого століття. З часів винаходу плуга неодноразово деякі ентузіасти в Україні та й і колишньому СРСР намагалися впровадити технології обробітку ґрунту без обороту пласта. Але в соціалістичні часи ці технології, не звертаючи на позитивні результати, не знаходили підтримки, навпаки, деякі з цих аграріїв піддавалися критиці, а деяких навіть віддавали під суд. На жаль, землеробство України в минулому столітті було орієнтоване саме на інтенсифікацію з порушенням екологічних обмежень застосування агрохімікатів. Результатом цих явищ стала агрофізична деградація ґрунту, зниження з часом його потенційної і ефективної родючості.

Науково-методичні і теоретичні основи для екологізації сільськогосподарського виробництва в Україні були закладені ще наприкінці XIX ст. Ці ідеї були пов'язані із обробітком ґрунту без обертання скиби (І.Є. Овсінський, 1899), що знайшли своє продовження в другій половині XX ст. у працях вчених, пов'язаних із безплужним (переважно плоскорізним) обробітком ґрунту (Т. С. Мальцев, 1954; А. І. Бараєв, 1965; А. Н. Каштанов, 1974; Є. С. Рябов, 1975) [1].

Найбільш показовим є приклад історії розвитку сучасного приватного підприємства «Агроекологія», де на базі колишнього колгоспу ім. Орджонікідзе, що знаходився в с. Михайлики Шишацького району Полтавської області, в 1976 р. розпочався експеримент з прискореної розробки та впровадження ґрунтозахисної системи землеробства. Засновником її був Терентій Мальцев, а ось розвинув проект далі і керував ним професор Національного аграрного університету Микола Шикіла.

Суть експерименту була у тому, що господарство перейшло на безорний обробіток ґрунту. Власну техніку було переобладнано на плоскорізи, використовувались також борони та луцильники. На всій території господарства з 1976 р. застосовується ґрунтозахисний, без обертання скиби, різноглибинний обробіток ґрунту. З 1979 р. тут відмовилися від застосування агрохімікатів на полях (ними оброблялося тільки насіння). З 1986 р. перейшли на методи біологізації землеробства, із 1990 р. застосовується мінімальний ґрунтозахисний обробіток ґрунту; із 1996 р. відмовилися від застосування мінеральних добрив; із 1997 р. застосовується мінімальний (4-5 см) обробіток ґрунту.

У так званому Полтавському досліді (1973-1988 рр.) брали участь всі господарства області, він був поширений також на окремі райони Одеської, Херсонської, Луганської, Донецької, Київської та Вінницької областей. На початку XXI ст., тобто майже через 20 років безупинної праці, господарство було сертифіковане, трішки згодом іноземну сертифікацію пройшли ряд господарств Саратського та Ренійського районів Одеської області.

У 90-х рр. минулого століття в Україні повертаються до проблеми органічного агровиробництва. Фахівці-аграрії почали вивчати зарубіжний досвід, зокрема Швейцарії. У результаті проводились навчальні семінари для виробників продукції, науковців, освітян з питань виробництва, сертифікації, збуту та переробки органічної продукції з публікацією матеріалів, у яких висвітлювалась швейцарська

модель органічного агровиробництва. Внаслідок участі у семінарах та ознайомлення з його перевагами багато фермерів та представників великих реформованих господарств України виявили бажання перейти на органічне агровиробництво. Проте їхній перехід гальмувався нерозвиненістю шляхів збуту продукції та відсутністю системи державної підтримки і стимулювання органічного агровиробництва [6].

На початку XXI ст. підштовхнули Україну до переходу на органічне агровиробництво міжнародні проекти. Так, у 2000-2001 рр. в Україні реалізовувався швейцарсько-український проект з організації сталого виробництва твердої пшениці в умовах органічного агровиробництва з метою її подальшого експорту до Швейцарії. Нині у Львівському та Закарпатському регіонах прискоренню конверсії малих господарств на органічне землеробство сприяє спільна американсько-польська органічна компанія SYMBIO, яка налагодила співробітництво з понад 300 невеликими органічними господарствами у Польщі.

Велику роботу щодо розширення впровадження органічного виробництва проводить Асоціація фермерів і землевласників України, котра об'єднує близько 43 тис. малих (10-100 га) і середніх (100-1000 га) приватних фермерських господарств та велику кількість індивідуальних землевласників.

У 2003-2004 рр. ряд невеликих господарств Вінницької, Тернопільської, Київської та Луганської областей перейшли на органічне землеробство у формі пілотного проекту, що базувався на технічній допомозі з боку Швейцарського бюро співробітництва у межах проекту «Eco-Land: Sustainable Land Use in Ukraine», започаткованого у січні 2003 р.

У 2003 р. розпочав роботу Проект міжнародної технічної допомоги BISTRO-2003 «Розвиток органічного агровиробництва в Україні». Його мета – надання технічної допомоги головному партнеру проекту (Міністерству аграрної політики і продовольства України) у розв'язанні визначених проблем. На основі даного документа у 2006 р. було розроблено проекти правил для виробництва органічної рослинницької та тваринницької продукції, процедури здійснення сертифікації та державного нагляду і контролю за органічним виробництвом та органами сертифікації [7].

В Україні спад сільськогосподарського виробництва й стрімке зменшення закупівель господарствами хімічних засобів захисту і мінеральних добрив посприяли тому, що ми маємо великі території відносно чистої землі. Україна за своїм природно-кліматичним та ресурсним потенціалом має можливість зайняти одне з провідних місць серед виробників сільськогосподарської органічної продукції та її реалізації шляхом експорту, а також для її постачання на внутрішній ринок.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, приблизно 70 % українських виробників органічної продукції орієнтовані на експорт [1]. Основними експортними ринками для України є Європейський Союз, США, Канада та Японія. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів, а наша держава займає почесне двадцять перше місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7 %.

Відповідно до структури сертифікованих органічних сільськогосподарських угідь 76,4 % займає рілля, 21,3 % – пасовища, 1,8 % – перелоги і 0,5 % – багаторічні насадження. При цьому слід зазначити, що Україна є світовим лідером з виробництва органічного меду та займає провідні позиції за площею

сертифікованих угідь: зернові – 4-те місце, соняшник – 5-те, олійні культури – 5-те, овочі – 9-те. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур [3].

Аналіз тенденцій розвитку органічного землеробства в Україні доводить наявність позитивних результатів. На діаграмах (рис. 1 і 2) наведені дані щодо динаміки змін частки органічного землеробства в Україні, а також кількості виробників відповідної продукції. Важливим також для аналізу є показник росту внутрішнього споживчого ринку. Як бачимо, що за останні три роки він збільшився втричі. Якщо взяти до уваги той факт, що за цей самий період кількість товаровиробників суттєво не збільшилась, то можна говорити про збільшення потужностей вже наявних виробників, розширення їхнього асортименту, розширення ринків збуту та популяризацію ринку загалом.

Рис. 1 – Динаміка площ органічних сільськогосподарських угідь та кількості органічних господарств в Україні
(за даними Федерації органічного руху України, [8])

Рис. 2 – Динаміка внутрішнього споживчого ринку органічних продуктів в Україні
(за даними Федерації органічного руху України, [8])

Варто зазначити, що у 2014 р. на найбільшій спеціалізованій міжнародній виставці органічних продуктів – BioFach, що відбувається кожного року у м.

Нюрнберзі (Німеччина), вперше в історії було представлено окремий національний павільйон України. Його було організовано разом з українськими представниками органічного сектору в рамках швейцарсько-українського проекту «Розвиток органічного ринку в Україні» (2012-2016 рр.), що впроваджує Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL, Швейцарія) за фінансової підтримки Швейцарської Конфедерації через Державний секретаріат Швейцарії з економічних питань (SECO).

У павільйоні України були представлені 9 компаній-експонентів. Це – 8 важливих виробників українського органічного ринку зі своєю органічною продукцією: зернові, олійні, бобові культури та перероблені продукти, овочі, лікарські трави і ароматичні рослини, а також дикороси (ягоди). Цими компаніями стали ТОВ «Агрофірма «Поле» (Черкаська обл.), ПП «Галекс-Агро» (Житомирська обл.), ТОВ «Каспер» (Одеська обл.), ТОВ «Чистий продукт – С» (Донецька обл.), ТОВ «Ель Дорадо Оілс» (Київська обл.), ТОВ «Фірма «Діамант» (Полтавська обл.), ТОВ «Фітосвіт» (Вінницька обл.), ТДВ «Рівнехолод» (Рівненська обл.). Ще експонентом в павільйоні України був надавач послуг ТОВ «Органік Стандарт» – перший український міжнародно акредитований сертифікаційний орган, який здійснює сертифікацію органічного виробництва в Україні [2].

Незважаючи на стрімке зростання виробництва органічної сільськогосподарської продукції, законодавство України протягом тривалого часу оминало дану галузь своєю регулюючою увагою. Така ситуація, з одного боку, змушувала вітчизняних виробників керуватися стандартами та правилами інших держав (якщо продукція спрямовувалася на експорт), з іншого боку – на внутрішньому ринку дозволяла недобросовісним виробникам безкарно позначати традиційну продукцію як органічну, екологічно чисту тощо. В умовах щорічного збільшення обсягів як внутрішнього ринку, так і експорту органічної сільгосппродукції галузь просто вимагала чітких та зрозумілих правил роботи.

Із вересня 2013 р. Верховна рада України ухвалила Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Даний закон прийнято вдруге, оскільки в 2012 р. Президент України наклав вето на першу редакцію документу, досить аргументовано мотивуючи це недоліками системи оцінки відповідності, порядку здійснення нагляду в даній сфері тощо. Виправлений закон підписаний Президентом і набув чинності 9 січня 2014 р.

Проте, на жаль, у цілому прийнятий нормативний акт є досить непослідовним, не регулює ряд важливих питань і за його положеннями важко визначити черговість дій зацікавленої особи з метою отримання права виробляти органічну продукцію. Закон регулює загальні засади виробництва органічної продукції, надає визначення ряду термінів, встановлює компетенцію органів влади у даній галузі, передбачає, хто саме може вважатися виробником органічної продукції (сировини) та які процедури для цього необхідно пройти. У той же час, закон містить посилання на численні підзаконні нормативні акти, які в майбутньому мають бути прийняті Кабінетом Міністрів України та які повинні деталізувати положення закону. До прийняття таких документів реалізація положень закону є неможливою.

Можна позитивно оцінити, що процес «легалізації» органічного землеробства розпочався. Однак в нинішньому вигляді, без внесення додаткових змін, закон навряд чи зможе стати базисом для успішного розвитку галузі виробництва органічної продукції.

Вивчення сучасної ситуації щодо можливостей розвитку органічного землеробства в Україні дало можливість на основі SWOT-аналізу визначити його сильні та слабкі сторони, можливості та загрози (табл.).

Таблиця – Матриця SWOT-аналізу розвитку органічного землеробства в Україні [9]

Сильні сторони	Слабкі сторони
<ul style="list-style-type: none"> • Значна площа необроблюваних сільськогосподарських угідь в Україні; • низький рівень орендної плати; • сприятливі природно-кліматичні умови; • задовільний стан екології; • наявність великої кількості незайнятих сільських жителів; • наявний досвід ведення органічного землеробства; • наявний попит на екологічну продукцію. 	<ul style="list-style-type: none"> • Незадовільний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств як потенційних одиниць органічного землеробства; • низька інвестиційна привабливість сільських регіонів і галузі; • наявність фінансово-сильних зарубіжних суб'єктів господарювання; • низький рівень фінансової підтримки; • слабка розвиненість інфраструктури.
Можливості	Загрози
<ul style="list-style-type: none"> • Державна підтримка розвитку органічного землеробства; • зниження податкового тиску на виробників галузі; • зростання інтенсивної привабливості аграрного сектору; • диверсифікація асортименту та ринків збуту; • розвиток кооперації населення на селі. 	<ul style="list-style-type: none"> • Недостатня поінформованість населення, що в наслідку є низьким попитом на продукцію; • наявність сильних конкурентів за кордоном; • розбіжність пріоритетів розвитку в органах влади та одиничних товаровиробників.

Матриця SWOT-аналізу розвитку органічного землеробства в Україні яскраво демонструє, що за таких умов необхідною є тісна співпраця між підприємницьким сектором, державними органами влади та населенням. Варто наголосити, що головною сильною стороною України є наявність відповідних земель [9]. Так, експертні оцінки земель в Україні показують наявність у нас досить великої кількості сільськогосподарських угідь, які придатні для використання в органічному виробництві.

За даними М. Шикули, в країні є близько восьми мільйонів гектарів екологічно чистих чорноземних земель. До того ж у різних областях країни є в сукупності 15-16 млн. га окремих ділянок. Ці землі охоплюють великі масиви і включають 4 невеликих регіони, де ґрунти ще не забруднені до небезпечних меж, і де можливе вирощування екологічно чистої продукції на рівні найсуворіших світових стандартів [4].

Важливе місце у розвитку будь-якої галузі належить громадським організаціям. Особливо у нашому випадку, коли ініціатива, як кажуть, йде знизу. Громадські організації є тим каталізатором розвитку екологічного землеробства, який засвідчує його важливість і дає змогу говорити про масштаб. Зараз в Україні діє близько 20 великих громадських організацій, створених як виключно нашими співвітчизниками, так і за підтримки іноземних фірм. Головними з них є:

- Органік Стандарт – лідер у галузі органічної сертифікації в Україні. Заснований у 2007 р. у рамках швейцарсько-українського проекту «Сертифікація в органічному сільському господарстві та розвиток органічного ринку в Україні», як перший український інспекційний та сертифікаційний орган з органічного виробництва. Основна діяльність – інспекція та сертифікація органічного виробництва у таких галузях, як рослинництво, тваринництво, заготівля дикорослих продуктів, бджільництво, аквакультура, переробка та маркетинг (експорт/імпорт) добрива.

- Дослідний інститут органічного сільського господарства (FiBL) – провідний світовий центр органічного сільського господарства. FiBL впроваджує багато міжнародних проєктів по всьому світу – не лише у дослідженні, консультаціях, тренінгах, а також у розвитку органічного ринку та співпраці.

Отже, органічне землеробство в Україні має давню історію, проте як економічно-екологічний важіль впливу відоме суспільству лише декілька останніх десятиліть. Зародившись як один з напрямків захисту довкілля, органічне землеробство сьогодні – це дієвий механізм розвитку села та забезпечення продовольчої безпеки країни. Україна володіє величезними площами сільськогосподарських земель, які придатні для ведення органічного землеробства, і навіть без державної підтримки характеризується високими економічними показниками у цьому напрямку.

Висновки. Органічне сільське господарство є перспективним напрямом для України, має важливі екологічні та соціоекономічні ефекти і містить потенціал, здатний відродити сільське господарство країни, сприяти модернізації економіки та поліпшенню якості життя населення, насамперед сільського.

Розвиток органічного землеробства стримує незавершеність законодавчої та нормативно-правової бази, яка чітко окреслила б державну політику в цій сфері. На сучасному етапі для ефективного розвитку органічного землеробства необхідним є реалізація комплексу заходів зі стимулювання та регулювання виробництва – розроблення державного плану дій, удосконалення юридичних аспектів, запровадження цілісного механізму регулювання, контролю якості та сертифікації органічної продукції.

Список літератури

1. *Вовк В. І.* Сертифікація органічного сільського господарства в Україні: сучасний стан, перспективи, стратегія на майбутнє / В. І. Вовк // Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу : Матеріали Міжнародного семінару – Львів, 2004.– С. 3-7. 2. День органічної продукції Полтавщини 20.03.2014 в рамках Проєкту «Сприяння економічного розвитку та зайнятості» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eep.org.ua> – Назва з екрану. 3. *Камінський В.* Органічне землеробство – шлях до продовольчої безпеки / В. Камінський // Віче. – 2014. – № 9. – С. 25-61. 4. *Кузьменко О. Б.* Органічне землеробство як фактор євроінтеграції України / О. Б. Кузьменко // Вісник Полтавської державної аграрної академії. – 2013. – № 3. – С. 151–155. 5. *Милованов Є.* Тенденції розвитку української органічної продукції / Є. Милованов // Матеріали Міжнародного семінару «Органічні продукти харчування. Сучасні тенденції виробництва і маркетингу». – Львів, 2004.– С. 37-42. 6. Органічне агровиробництво в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.news.com.ua> 7. Панорама аграрного сектора України / Мінагрополітики та продовольства України, Ін-т економіки та прогнозування НААНУ, Центр аграрних реформ. – К., 2010. – С. 45. 8. Федерація органічного руху України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua> – Назва з екрану. 9. *Якубів В. М.* Розвиток органічного землеробства в Україні : екологічний та соціоекономічний ефекти / В. М. Якубів // Економіка АПК. – 2013. – № 11. – С. 27-32.

Поліщук А. Б. *Органічне землеробство в Україні: історія та сучасність.* У статті розглянуто історію становлення органічного землеробства в Україні, проаналізовано його сучасний стан і можливості розвитку в нашій державі. Встановлено, що органічне землеробство є перспективним напрямком економіки держави загалом і для ефективного свого розвитку потребує здійснення комплексу заходів зі стимулювання та регулювання виробництва – розроблення державного плану дій, удосконалення нормативно-правової бази, запровадження цілісного механізму регулювання, контролю якості та сертифікації органічної продукції.

Ключові слова: органічне землеробство, сільське господарство, агровиробництво, сертифікація, органічні продукти.

Polischuk A. B. Organic farming in Ukraine: history and contemporary. The article reviews the history of development of organic farming in Ukraine analyzing its current state and development opportunities in our country. Established that organic farming is a promising area of the state's economy in general and for its development, it requires effective implementation of measures to stimulate and regulate the production – design state action plan to improve the regulatory framework, implementation of a holistic mechanism of regulation, quality control and certification of organic products.

Keywords: organic farming, agriculture, agricultural production, certification, organic products.

Полищук А. Б. Органическое земледелие в Украине: история и современность. В статье рассмотрена история становления органического земледелия в Украине, проанализированы его современное состояние и возможности развития в нашей стране. Установлено, что органическое земледелие является перспективным направлением экономики государства в целом и для эффективного своего развития требует осуществления комплекса мер по стимулированию и регулированию производства – разработка государственного плана действий, совершенствование нормативно-правовой базы, внедрения целостного механизма регулирования, контроля качества и сертификации органической продукции.

Ключевые слова: органическое земледелие, сельское хозяйство, агропроизводство, сертификация, органические продукты.

Надійшла до редколегії 04.03.2015

УДК 913:631.445.3

Салюк М. Р., Микита М. М.

Ужгородський національний університет

ІСТОРІЯ ВИВЧЕННЯ ҐРУНТІВ ЗАКАРПАТТЯ

Ключові слова: ґрунти, ґрунтовий покрив, Закарпаття, дослідження, вчені, наука, матеріали, карти

Постановка проблеми. Будь-яким науковим дослідженням передуює виявлення основних закономірностей та тенденцій формування наукових ідей про ґрунти їх ґенезу та процеси ґрунтоутворення. В період накопичення значної інформаційної бази про ґрунти та їхні властивості важливо сформулювати основні принципи історії розвитку генетико-географічних досліджень, які до цього часу не віднайшли систематичної апробації. Вивчення історичних аспектів дослідження ґенезису, складу, властивостей ґрунтів Закарпаття є важливим, адже знання ґрунтового покриву, особливостей змін його структури і властивостей ґрунтів у часі зумовлює виникнення нових поглядів на їхню еволюцію, розроблення основ раціонального використання та охорони.

Аналіз літератури. Найповніше історію вивченості ґрунтового покриву можна зустріти в праці О.М. Рудневої “Почвенный покров Закарпатской области”, виданої ще в 1960 році, проте понад півстолітня історія розвитку досліджень ґрунтового покриву до сьогоденного часу не систематизована. Поодинокий аналіз вивчення ґрунтів Закарпаття є у працях Н. Б. Вернандер, К. І. Геренчука, Н. І. Полупана, Г. О. Андрущенко, В. І. Канівця, В. Г. Рошко, М. М. Ходанича, О. Б. Вовк, О. Л. Орлова та інших.

Метою публікації є аналіз поступово нагромадженого науково-практичного матеріалу з вивчення ґрунтів Закарпаття, висвітлення внеску окремих вчених у розвиток ґрунтового-географічних досліджень.